

Bojan Rakojević

O.Š. "Luka Simonović" Nikšić

IDENTIFIKACIJA TALENATA U FUDBALU

1. UVOD

Sportski naučnici dokazuju da talenat ima više svojstava. Oni nagovještavaju da talenat karakteriše svojstava koja su genetički prenosiva i dijelom urođena. Talenat može da bude "nevidljiv" u ranim godinama ali ipak moraju postojati neki indikatori koji omogućavaju stručnim ljudima da identifikuju njegovo postojanje.

Identifikacija talenata, poslednjih godina, izaziva veliko interesovanje ne samo u sportu već i u drugim oblastima kao što su umjetnost, biznis, nauka i sl. U svim ovim poljima, istraživači kontinuirano pokušavaju da pronađu efikasne metode za identifikaciju budućih najboljih pojedinaca. Važnost ovoga procesa u sportu reflektuje se i brojnim istraživanjima sportskih naučnika. Glavni cilj identifikacije talenata je da otkrije potencijalno najbolje pojedince u što ranijem periodu i da humanizuje i pojeftini proces izgradnje vrhunskog sportiste.

2. IDENTIFIKACIJA TALENATA U SPORTU – FUDBALU

Uspješne sportske nacije kao što su Australija, Njemačka i bivši SSSR proces identifikacije i selekcije talenata vrše na bazi mjerenja i procjene vještine igranja, za koje se vjeruje da su povezani sa uspjehom u sportu.

U istraživanju Abbott i sar. (2005 god.) uočeno je i izdvojeno pet osnovnih problema koji nastaju u procesu identifikacije, ali i povlačenja talentovanih pojedinaca iz sporta, i to su:

- a) nelinearnost procesa razvoja, i zbog toga nemogućnost tačne procjene zrelosti parametara koji su pod visokim uticajem genetskog faktora,
- b) "krutost" pojedinih sposobnosti i činjenicom da sve one nijesu visoko zasnovane na genotipu,
- c) usmjerenost istraživača ka sticanju informacija koje se odnose isključivo na prilagodivost ličnosti i razvoj određenih sportskih potencijala,
- d) zasnovanost procesa identifikacije na parametrima koji su nestabilni tokom važnih perioda u karijeri mladog sportiste,
- e) nedovoljna orijentacija procesa identifikacije talenata ka faktorima kojima bi se podržao uspješan razvoj pojedinih potencijala sportista (nadarenost pojedinca).

Mnoge funkcionalne sposobnosti organizma ograničene su naslednim faktorom (stepen konzervativnosti ili nepromjenjivosti sposobnosti). Čak i sa najboljim trenaznim programom poboljšanje nekih od sposobnosti zavisi od genetskog potencijala sportiste. Sposobnosti koje imaju visok stepen urođenosti predstavljaju osnovu u procesu identifikacije, i prvu fazu usmjeravanja djeteta prema određenom sportu ili grupi sportova. Visoko genetski zavisne sposobnosti daju najobjektivnije podatke o potencijalima djeteta (Tabela 1).

Rani indikatori talenta mogu dati osnovu za “prepoznavanje” pojedinaca koji su više ili manje predodređeni za uspjeh u nekom kasnijem periodu života i sportske karijere. Ovo su samo neki od problema koji osvjetljavaju cjelovitost i kompleksnu prirodu talenta i ilustruju nesaglasnost u pogledu teorije i prakse identifikacije talenata u sportu.

Tabela 1. Koeficienti urođenosti po istraživanju Bouchard i Malina (1983) i Maesa i sar. (1993)

<i>Sposobnosti</i>	<i>Procijenjeni koeficient</i>
Sprintanje	0.91
Odras	0.86
Gipkost	0.91
Ravnoteža	0.86
Eksplzivna snaga	0.97

Kada se govori o procesu identifikacije talenata u fudbalu postoji nekoliko opštih mjesta ili kriterijuma koje pojedinac treba da posjeduje da bi bio prepoznat kao talenat. Ovi kriterijumi su (Williams and Reilly, 2000):

- tehnika, stav, ravnoteža, brzina
- brzina, razumijevanje igre, ličnost, znanje
- talenat, inteligencija, ličnost, brzina.

Na osnovu iskustva i dosadašnjih istraživanja došlo se do zaključaka da kombinacija ovih sposobnosti može poslužiti kao indikator procjene talenta u fudbalu. Analizama se došlo do zaključaka da brzinske sposobnosti imaju možda i najvažnije mjesto procesu predviđanja.

3. ZNAČAJ I KARAKTERISTIKE IDENTIFIKACIJE TALENATA

Identifikacija talenata ima za cilj identifikovanje predvidljivih sposobnosti koje su bitne za određenu sportsku granu. Te sposobnosti treba da budu praćene tokom dužeg vremenskog perioda da bi se moglo garantovati da se “kritični faktori” neophodni za sportski uspjeh zadovoljavajuće razvijaju. Redovno praćenje, testiranje i vrednovanje dobijenih rezultata omogućava da se odredi uticaj naglog rasta i razvoja djeteta na sposobnosti koje su bitne za uspjeh u sportu. Identifikacija talenata se pojavljuje u dva različita oblika rada i to kao akcija i kao proces.

Na identifikaciju kao akciju nailazi se češće nego što je to stručno opravdano. Njen osnovni radni princip je koncentrisanje radnog i stručnog ulaganja u kraći vremenski period (dan ili dva) kada se teži odzivu što većeg broja kandidata. Provjera sposobnosti se najčešće oslanja na primjenu malog broja testova.

Osnovni nedostatak ovako organizovane identifikacije talenata je u tome što se “mjeri” nivo sposobnosti kandidata u datom trenutku. Na taj način se u izabranu grupu uključuju samo oni koji su u momentu testiranja iskazali najveći dio svojih sposobnosti, a eliminišu se oni koji iz najrazličitijih razloga nijesu uspjeli da iskažu svoje stvarne potencijale. Praksa je pokazala veliku učestalost promašaja za ovaj tip identifikacije talenata.

Identifikacija talenata kao proces, suprotno identifikaciji - akciji, vodi se po bitno različitom principu. Težište rada pomjera se sa utvrđivanja aktuelnih na prognoziranje definitivnih sposobnosti. Mladi potencijalni sportisti prolaze kroz dovoljno dug i dovoljno objektivan proces razvoja i vrednovanja osobina i sposobnosti, što omogućava realno sagledavanje stvarnih mogućnosti djeteta. Iako traži veće vremensko i radno ulaganje, identifikacija vođena kao proces je u konačnom ishodu efikasnija od identifikacije - akcije. Ovaj oblik identifikacije talenata je sinonim za selekciju.

Za svakog trenera je važno da zna da je efikasnije i bolje uvrstiti u selekciju i deset kandidata koji „ne obećavaju“ nego greškom eliminisati jednog talentovanog (Paranosić, Savić, 1977).

Talenat sa svim svojim kompleksnim elementima može se pojaviti u bilo kom vremenskom periodu u zavisnosti od sportiste i sportske grane. Prikazani talenat u jednom periodu ne mora da znači da će se i u kasnijem periodu pojaviti. Takođe, izostanak specifičnih indikatora talenta u određenom vremenskom periodu ne mora da znači da će sportista i u kasnijem periodu razvoja imati manje talenta (Simonton, 1999).

Značaj juniorskih rezultata i njihova uloga u predviđanju kasnijeg uspjeha najčešće je precijenjena. Ako neki sportista ima zapažene rezultate kao junior to ne znači da će on i kasnije postizati tako vrijedne rezultate. Rezultati sportiste u ovom periodu mogu biti posledica ranije biološke zrelosti u odnosu na vršnjake sa kojima se takmiči. Djeca koja kasne u biološkom razvoju, kao budući potencijalni igrači, mogu se pojaviti tek kada rast bude potpun.

Na osnovu istraživanja, Claessens (1999) je zaključio da je zreo tjelesni status važan u identifikaciji talenata i u njihovom razvojnom procesu u sportu uopšte.

Razmak od 12 mjeseci u godini može napraviti ogromnu razliku u sposobnostima mladih takmičara. Zbog toga nije iznenađenje da igrači koji su rođeni u ranijem dijelu takmičarske sezone imaju veću šansu da budu selektovani za elitne timove, kao što je slučaj u Engleskoj i Švedskoj (Brewer i sar., 1995).

Ako bi proces selekcije bio zasnovan pretežno na fizičkim atributima, djeca koja su rođena u kasnijem dijelu takmičarske godine bila bi hendikepirana u procesu treniranja. Ovakvom selekcijom „izgubili“ bi veliki broj djece koja su talentovana i kojima je potrebno samo malo više vremena da stasaju. Sa druge strane, igrači selektovani po kriterijumu dimenzijalnosti tijela i snazi bili bi u prednosti, u odnosu na svoje vršnjake, samo dok bi njihove fizičke predispozicije bile superiorne i potencijalni problemi bi mogli početi da se pojavljuju u prelazu na „majstorski“ period karijere (Abbott i sar., 2005. god.).

Iako takmičenje djece saglasno biološkom uzrastu izgleda nerealno, u nekim razvijenim fudbalskim zemljama (Holandija, Engleska) počelo se sa selekcijom djece prema njihovom biološkom uzrastu.

Takođe, i treneri izvještavaju da ranija biološka zrelost ima prednost u juniorskom sportu, ali zapažaju da se vrlo često kod ovih sportista zapostavlja razvoj tehnike izabranog sporta. Zbog slabijih fizičkih atributa, u radu sa manje zrelim sportistima veća pažnja se usmjerava na razvoj tehnike. Kasnije, kada svi sportisti (djeca) dostignu punu zrelost, konačnu prednost najčešće imaju sportisti kod kojih je bolje razvijena tehnika datog sporta.

4. MODELI ZA IDENTIFIKACIJU TALENATA U SPORTU - FUDBALU

Identifikacija talenata je od nemjerljivog značaja za postizanje vrhunskih rezultata i na sportskim naučnicima je da pronađu odgovarajući model koji će omogućiti što pouzdaniju procjenu. I pored velikog broja modela za identifikaciju talenata, postoji samo nekoliko koji su priznati na globalnoj osnovi (Reilly i sar, 2000).

Jedan od modela koji je priznat i koji se može iskoristiti u procesu identifikacije je multivariantni pristup. U studiji, Reilly, Williams, Nevill and Franks (2000), opisan je ovaj model. Multivariantna analiza se sa uspjehom koristi u razlikovanju prvih i rezervnih timova i baterija testova uključuje antropometrijska, fiziološka i psihološka mjerenja. Na osnovu dobijenih rezultata u ovome istraživanju je zaključeno da brzina lokomocije (sprint na 15m), agilnost, motivacija i anticipacija predstavljaju glavne indikatore talenta za fudbal. Takođe, baterija testova sadržala je i testove za procjenu fudbalskih vještina kao što su testovi preciznosti i slalom dribling test (cik-cak vođenje lopte između čunjeva). Rezultati testa vođenja lopte pokazali su veliku diskriminativnost između elitnih i prosječnih mladih igrača dok to nije bio slučaj sa testom preciznosti.

Motivacija i anticipacija su psihološke varijable koje imaju diskriminativnu moć u procesu identifikacije talenata u fudbalu. Reilly i sar (2000) preporučuju da se ove psihološke karakteristike mogu iskoristiti u procesu identifikacije jer ukazuju na razliku između talentovanih i manje talentovanih fudbalera. Uočeno je da su talentovana djeca motivisanija i spremnija na “težak rad” jer ih pokreću unutrašnji, suštinski motivi kao što su uživanje u sportu, treniranje i postepeno napredovanje. Za procjenu stepena motivisanosti djece koriste se upitnici koji odgovaraju uzrastu ispitanika i karakteristikama fudbalske igre.

Anticipacija je sposobnost predviđanja razvoja događaja na terenu u toku igre ili treninga. Predviđanje namjere protivnika značajno doprinosi uspješnosti realizovanja pojedinih zaduženja u toku igre. Za procjenu ove sposobnosti koriste se video klipovi sa različitim situacijama (situacije 1 na 1; 3 na 3; 11 na 11 i sl.). Na osnovu prikazanog video klipa od dječaka se očekuje da pretpostave rešenje neke problemske situacije u toku igre. Na ovom testu najveću diskriminativnost između talentovane i manje talentovane djece pokazalo je predviđanje rešenja situacija “1 na 1” i “11 na 11” (Reilly i sar, 2000.). Sposobnost “čitanja igre” i anticipiranja namjera protivnika je važna karakteristika talentovane djece (Williams i Davids, 1998).

Bilo koja identifikacija fizičkih i mentalnih atributa, neophodnih za uspjeh u sportu je vjerovatno ograničena u procjeni bez dodatnih informacija o vještini tj. okretnosti tijela i spretnosti igranja nogom. Iz ovih, razloga bilo koja baterija testova za podršku procesa identifikacije talenata u fudbalu treba da uključuje procjenu esencijalnih fudbalskih vještina.

Reilly i Holmes (1983) kao glavne komponente u procjeni vještine igranja fudbala izdvajaju dodavanja, šutiranja, kontrolu lopte i dribling.

Vaeyens i sar (2006) su istraživanje u funkciji identifikacije talenata u fudbalu sprovedli istraživanje među dječacima uzrasta od 12-16 godina koji treniraju fudbal, po autorima na elitnom i “neelitnom” nivou. Baterija testova je sadržala antropometrijska mjerenja, testove motoričkih sposobnosti i specifične fudbalske testove. Antropometrijski

ska mjerenja su se sastojala od mjerenja visine, težine, mjerenja debljine kožnih nabora i obima ekstremiteta. Testovi gipkosti, skoka u dalj, stiska šake, sprinta, odraza i povratnog trčanja koristili su se za procjenu motoričkih sposobnosti. Specifično fudbalski testovi koji su primijenjeni u ovome istraživanju su bili: slalom vođenje lopte između stalaka; ubacivanje lopte nogom u označene krugove prečnika 3m, 6m, i 9.15m sa distance od 20m; šutiranje sa razdaljine od 20m i pogađanje označenih uglova gola; žongliranje unutar kocke površine 1m².

Obradom dobijenih rezultata uočeno je da su elitni igrači imali bolje rezultate na testovima snage, gipkosti, brzine, aerobne izdržljivosti, anaerobnih kapaciteta i nekoliko tehničkih vještina. Dalja analiza podataka pokazuje da su sprint i tehničke vještine najdiskriminativnije varijable za dječake uzrasta “ispod” 13 i “ispod” 14 godina. Statističkom obradom dobijenih rezultata utvrđeno je da je test “slalom” vođenje lopte najdiskriminativnija varijabla u procjeni specifičnih fudbalskih vještina.

5. ZAKLJUČAK

Sportski naučnici u saradnji sa fudbalskim trenerima nastoje da pronađu neki univerzalni model za identifikaciju talenata. Danas egzistira svega nekoliko modela koji su bazirani na naučnoj osnovi i koji su svoju efikasnost dokazali u praksi. Međutim, i pored referentnosti, i ove modele karakteriše nepouzdanost, koja je ipak na manjem nivou nego kod ostalih. Sačinjene baterije testova sadrže testove fizičkih, fizioloških, motoričkih i psiholoških osobina kao i specifično fudbalske testove koji služe za procjenu vještine igranja.

Na osnovu dosadašnjih istraživanja utvrđeno je da brzina lokomocije (sprint na 15m), agilnost, motivacija i anticipacija predstavljaju glavne indikatore talenta za fudbal. Od specifičnih fudbalskih vještina najdiskriminativnija je sposobnost brzog „slalom“ vođenja lopte.

Takođe, izuzetno je važno da se prilikom procjene morfoloških, motoričkih, tehničkih, psiholoških atributa uzme u obzir i stepen biološke zrelosti djeteta.

Uspjeh procesa identifikacije talenata zavisi od razumijevanja sposobnosti koje su neophodne za uspjeh, ali takođe i od procjene koji sportista ima potencijal za razvoj. Bolje razumijevanje šta talenat sačinjava, omogućuje da se odrede karakteristike koje ukazuju na sportistu koji ima potencijal da postane vrhunski.

Identifikacija talenata se mora bazirati na multidisciplinarnom pristupu, pripisujući značajnu ulogu procjeni specifičnih sposobnosti. Takođe treba uzeti u obzir činjenicu da se većina sposobnosti mijenja u toku vremena i pod uticajem treninga.

LITERATURA

1. Abbott A, Button C, Pepping G, Collins D. (2005); „*Unnatural Selection: talent identification and development in sport*“, Nonlinear dynamics, psychology and life Sciences, vol. 9, No. 1.
2. Bompá O. Tudor, PhD, York University (2005), *Cjelokupan trening za mlade pobjednike*

3. Chamari K, Hachana Y, Kaonech F, Jeddi R, Moussa-Chamari J. and Wisloff U. (2005); “*Endurance training and testing with the ball in young elite soccer players*”, Br. J. Sports Med; 39; 24-28
4. Helsen W, Winckel J. and Williams M. (2005); “*The relative age effect in youth soccer across Europe*”, Journal of Sport Sciences; 23 (6): 629-636
5. Helesen W, Hodges N, Winckel J. and Starkes J. (2000); “*The roles of talent, physical precocity and practice in the development of soccer expertise*”, Journal of Sports Sciences, 18, 727-736
6. Hoff J, Wisloff U, Engen L, Kemi O. and Helgerud J. (2002); “*Soccer specific aerobic endurance training*”, Br. J. Sports Med; 36; 218-221
7. Hoff J. (2005); “*Training and testing physical capacities for elite soccer players*”, Journal of Sport Sciences, 23(6): 573-582
8. Paranosić, Savić (1977); *Selekcija u sportu*, Beograd
9. Radosav Radivoj (1998); *Teorija i metodika fudbala*, Fakultet za fizičku kulturu Novi Sad
10. Reilly T, Bangsbo J. and Franks A. (2000); “*Antropometric and physiological predispositions for elite soccer*”, Journal of Sports Sciences, 18, 669-683
11. Williams M. and Reilly T (2000); “*Talent identification and development in soccer*”, Research Institute for Sport and Exercise Sciences, Liverpool John Moores University

SUMMARY

TALENT IDENTIFICATION IN FOOTBALL

There is increasing emphasis on clubs to detect players and nurture and guide them through the talent identification process. Moreover, different factors may contribute to performance prediction at different ages. Thus any such model would need to be age-specific (Reilly et al, 2000). The aim of this paper was to determine essential principles of the talent identification process and determine anthropometric, physiological and psychological profile and football-specific skills that could be used for talent identification in players aged 10-12 years.

Key words: football, skill, talent identification, skeletal age.